

Europa in spagaat: verder integreren, of een onvermijdelijke ontvlechting

Jule Hinrichs

Twee jaar geleden kwam het Centraal Planbureau met het boek *De Grote Recessie*. Het uitzonderlijke gegeven van een diepe recessie was de aanleiding voor deze publicatie bestemd voor een breder publiek. Of de recessie overwonnen is, blijft nog onzeker. Uitzonderlijk zijn de economische omstandigheden nog steeds, zeker in Europa. In de zeventien landen met de euro is een nieuwe crisis ontstaan. De opzet van de eurozone leek stevig genoeg zolang er nog economische groei was, maar bleek niet bestand tegen een diepe recessie. Dat gegeven heeft een vervolg gekregen in een nieuw boek van het CPB: *Europa in Crisis*.

Er zijn vijf auteurs. Naast CPB-directeur Coen Teulings zijn dat Michiel Bijlsma, George Gelauff, Arjan Lejour en Mark Roscam Abbing. Ze stellen in de inleiding dat het boek gericht is 'op een breder publiek dan voor het CPB gebruikelijk is'. Technisch-economisch is deze publicatie zeker niet. Ook ontbreekt de pretentie de wetenschap verder te brengen. Het is een boek van goed opgeleide economen die zelf willen begrijpen hoe het zit met de problemen van de eurozone. Ze geven hun bevindingen door aan de lezer, op een prikkelende wijze. En uiteraard worden er conclusies getrokken en zijn er de aanzetten om tot oplossingen te komen.

Uitgangspunt is dat het project van de Europese Monetaire Unie, waar de invoering van de

Een technocratisch Europees begrotingsbeleid zou een haalbare optie zijn

eenheidsmunt euro de kern van vormt, meer politiek van aard is geweest dan economisch. De geschiedenis vangt verrassend genoeg aan bij de Suez-crisis. Franse en Engelse troepen vielen in 1956 Egypte aan om hun belangen rond het kanaal veilig te stellen. De reactie in Washington was furieus en beide landen werden gedwongen hun actie te staken. Vervolgens kozen de Engelsen ervoor om voortaan politiek samen met de Amerikanen op te trekken, de Fransen richtten zich juist meer op Europa. Zo ontstond de Frans-Duitse as. Of er zonder Suez-crisis geen euro was gekomen, blijft een open vraag.

Het project van de eenwording kan in twee delen worden gesplitst. Een poot is de vorming van de ene Europese binnenmarkt. Die heeft het mogelijk gemaakt dat zeker goederen en kapitaal en in mindere mate diensten en personen vrijelijk van land naar land kunnen bewegen. Op basis van bestaande studies concludeert het CPB dat dat de mensen in een land als Nederland veel extra welvaart heeft opgeleverd, met de omvang van ongeveer één maandsalaris.

De monetaire eenwording is het complement van de interne markt, dat het hele project nog steviger kan maken. *Europa in Crisis* behandelt vooral dat deel van de integratie. De auteurs scharen zich achter het inmiddels breed gedragen standpunt dat EMU en euro er vroegtijdig zijn gekomen. De 'monetaristen', degenen die het verantwoord achtten de verdere Europese integratie aan te vangen met een monetaire unie, hebben de slag gewonnen van de 'econo-

1 januari 2002, minister Gerrit Zalm van Financiën heft in Maastricht het glas, nadat hij de eerste euro-bankbiljetten met succes heeft kunnen pinnen.

Foto: Merlijn Daleman

'Europa in Crisis: Het Centraal Planbureau over schulden en de toekomst van de eurozone', door Coen Teulings, Michiel Bijlsma, George Gelauff, Arjan Lejour en Mark Roscam Abbing, Uitgeverij Balans, ISBN 978 94 600 3407 7, 238 pagina's met index en literatuurverwijzingen, prijs €18,95.

misten'. Zij zagen die monetaire unie juist als sluitstuk van een geslaagde integratie.

In *Europa in Crisis* wordt het verhaal verteld langs de ontwikkelingslijn zoals die heeft plaatsgevonden. Dus veel over het ontstaan van de huidige problemen in de eurozone en over mogelijke oplossingen. Daardoor is er minder aandacht voor een vraag als: was het wel mogelijk landen met zulke verschillen in structurele economische ontwikkeling in één muntunie te verenigen? Italië en Portugal kampen al ruim tien jaar met een dramatisch lage economische groei. Is het reëel te veronderstellen dat ze hun productiviteit voldoende snel verbeteren om toch weer aan te haken? Er is een school economen die stelt dat het europroject hoe dan ook ten dode opgeschreven was, omdat er in een muntunie onvoldoende mogelijkheden zijn verschillen in productiviteitsontwikkeling op te vangen. Dat punt blijft onderbelicht.

Het hoofdstuk over de kosten en de baten van de eurozone is ook actueel vanwege de stellingname van PVV-leider Geert Wilders. Hij maakt een politiek statement door te laten onderzoeken of het voor Nederland financieel aantrekkelijk kan zijn de eurozone te verlaten. Als daar een bevestigend antwoord uit moet rollen, zal Wilders op zoek moeten naar een onderzoeksbureau dat niet terugschrikt voor onconventionele methodes. De literatuur die het Planbureau heeft vergaard wijst in ieder geval een andere kant uit. Er is die maand extra inkomen dankzij de interne markt. Een tweede

berekening leert dat de introductie van de eurozone een weekloon oplevert. Vooral nog, want een flink deel van de potentiële positieve effecten van de euro zit nog in het vat.

Hoe verder met Europa? Dat is kernvraag. In het boek komt helder over het voetlicht dat de crisis in de eurozone zeker niet alleen een crisis van het begrotingsbeleid is. Spanje en Ierland hadden de begroting prima op orde maar kwamen in de problemen doordat er te makkelijk krediet werd verstrekt door de banken. Een eerste conclusie is dan: 'Een monetaire unie kan eigenlijk alleen goed functioneren wanneer er voldoende federale bevoegdheden zijn voor preventief banken- en begrotingstoezicht.' Meer integratie is dus nodig om van het politieke project de EMU een houdbaar economisch project te maken.

De vijf auteurs stellen echter vast dat landen niet staan te trappelen om meer bevoegdheden over te dragen aan Brussel. In die spagaat zit Europa. Meer integratie moet, althans als de euro gered moet worden, en meer integratie willen we niet. Zo ontstaat een situatie waarin de Europese politici in hun pogingen het europroject te redden steeds weer achter de feiten aan hobbelen. Alleen als het echt moet worden er bevoegdheden naar Brussel overgedragen.

Het heeft de Europese Centrale Bank gedwongen in het gat te springen. De ECB krijgt volgens Teulings en zijn mede-auteurs een

ECB komt door aankoop staatsobligaties te veel in een politiek vaarwater

oneigenlijke rol opgedrongen. Ze waarschuwen dat het opkopen van de staatsobligaties van landen waarvan de rente te hard stijgt, inhoudt dat de bank zich op het terrein van begrotingsbeleid begeeft. Nog vorige week was er de sterke verdenking in de financiële markten dat de ECB de Italiaanse premier Berlusconi een extra zetje gaf om af te treden. De bank zou doelbewust zijn gestopt met het opkopen van Italiaanse staatsobligaties, waardoor de Italiaanse rente sterk begon te stijgen en de noodzaak van een snel vertrek van Berlusconi groter werd.

In dit specifieke geval zal de reactie veelal zijn dat de ECB dat dan goed heeft gedaan. Toch is de waarschuwing ter zake dat de ECB buiten het politieke vaarwater moet blijven. 'Hoe minder politieke beïnvloeding, hoe beter het monetair beleid. Maar als die technocraten zich ook gaan bemoeien met het begrotingsbeleid, roepen ze politieke interventies over zich af. Dan komt de onafhankelijkheid van het monetair beleid in gevaar.'

De CPB'ers komen met een pleidooi voor een zo technocratisch mogelijk Europees begrotingsbeleid. Dan is de kans het grootst dat landen wel bereid zijn bevoegdheden af te staan. En ze doen een suggestie: sta geen tekorten meer toe op een begroting voor het doen van consumptieve uitgaven. Dan wordt de rekening ten onrechte doorgeschoven naar toekomstige generaties die deze tekorten weer moeten terugbetalen. Voor investeringsprojecten mag wel geld worden geleend. Daar hebben immers ook volgende generaties profijt van.